

TOSPROGET ELLER DOBBELT HALISPROGET

Radikal Dialog har spurgt Ole Togeby, der er professor i dansk sprog ved Institut for Æstetik og Kommunikation - Nordisk Sprog og Litteratur, Aarhus Universitet, om hvordan regeringens ønske om at opprioritere modersmålsundervisning bør gribes an.

I det ny regeringsgrundlag formuleres det ganske kortfattet, at 'Regeringen vil prioritere modersmålsundervisning'. Hvordan bør opgaven gribes an, så modersmålsundervisning vitterligt bliver et redskab, der kan forbedre det generelle faglige niveau for elever med dansk som andetsprog — og ikke blot et integrationspolitisk tiltag uden dokumenteret virkning?

Radikal Dialog har spurgt Ole Togeby, der er professor i dansk sprog ved Institut for Æstetik og Kommunikation - Nordisk Sprog og Litteratur, Aarhus Universitet.

Professor Togeby forsker i sprog og kommunikation og beskæftiger sig altså ikke med sproget hos børn med dansk som andetsprog. Ikke desto mindre har han forfattet en række opsigtsvækkende artikler om modersmålsundervisning, hvori han foreslår løsninger, der på en og samme tid er videnskabeligt forankrede og mere vidtgående end de mange ideologisk (både blå- og rød-) farvede bidrag til debatten, som vi er vant til at se i medieme.

Professor Togeby indleder interviewet med en terminologisk præcisering:

Betegnelsen 'tosprogede elever' er uheldig, for hele problemet i sagen er at børnene netop ikke er tosprogede. Den rette betegnelse er 'elever med dansk som andetsprog'. Tosprogethed er betegnelsen for at personer behersker to sprog praktisk talt som modersmål, og findes hos børn af forældre der selv taler hvert sit modersmål med deres børn, som så altså lærer begge sprog fuldt ud. Tosprogethed gør at børnene bliver bedre til alle fag i skolen, både det ene sprog og det andet sprog og matematik og naturfag — antageligt fordi tosprogethed giver større sprogbevidsthed, udvikler deres evner mere. Oa aiver dem en sikker identitet.

Vil det så sige, at betegnelsen 'tosprogede elever' i virkeligheden slører problemet, frem for at præcisere det?

Problemet for elever med dansk som andetsprog er netop at de ikke er tosprogede, men dobbelt halvsprogede. Der er visse emner som de lærer at tale om på dansk, for eksempel skolefag, og andre emner som de kun kan tale om på deres modersmål, for eksempel familie- og religiøse forhold. Dette giver selvfølgelig også problemer med identitetsdannelsen for disse dobbelt halvsprogede børn. Når brogede børn i Gjellerup-parken i Århus taler 'perkerdansk', er det i meget høj grad fordi de vil tale således og solidariser sig med dem der taler på samme måde, og dermed skille sig ud fra og tage afstand fra skolen og myndighederne. Det skyldes i mindre grad at de ikke har lært — eller ikke har kunnet lære — at tale som de blege lærere siger de skal. Problemet kan derfor ikke løses med undervisning alene — ligegyldig hvor effektiv den kan blive. Problemløsningen skal især bestå i anerkendelse af deres kultur, bedre social integration og opløsning af ghettodannelse.

Du er fortaler for modersmålsundervisning som et middel til at højne fagligheden hos elever med dansk som andetsprog. Hvilke kompetencer kan modersmålsundervisning give børnene, som kan styrke deres læse- og skrivefærdigheder på dansk?

Den modersmålsundervisning som jeg er fortaler for, består i at elever med dansk som andetsprog undervises i alle fag både på deres modersmål og på dansk. I de mindste klasser halvdelen af tiden på deres modersmål og halvdelen af tiden på dansk. Derefter nedtrappes undervisningen på deres modersmål i andre fag end i deres modersmål, således at de efter 6. klasse kun undervises på deres modersmål i deres modersmål.

AF DIANA DANG-UDESEN / RADIKAL DIALOG

Meget store amerikanske undersøgelser viser helt uden for enhver tvivl, at både de elever, der har engelsk som andetsprog, og de elever, der har engelsk som modersmål, men som også deltager i timerne på det andet sprog, bliver bedre til engelsk, andet sprog, matematik og naturfag. Det ser altså ud til at denne type modersmålsundervisning giver eleverne alle relevante kompetencer — på samme måde som fuldstændig tosprogethed gør.

En undersøgelse foretaget af Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut (AKF) i 2006 har vist ingen eller endda negativ effekt af modersmålsundervisning, hvad elevernes færdigheder i læsning, matematik og naturfag angår. Følgelig afskaffede Københavns kommune ordningen om gratis modersmålsundervisning — som den ellers var fortsat med at tilbyde efter at regeringen fjernede tilskuddet i 2002. Hvilken effekt vurderer du at denne beslutning har haft på de berørte elevers udvikling?

Konklusionen på undersøgelsen fra 2006 må være at kommunen burde have indført den udbyggede modersmålsundervisning som er beskrevet ovenfor, med undervisning på andre modersmål, ikke blot undervisning i andre modersmål. Effekten af at Københavns kommune afskaffede den frivillige ekstraundervisning i modersmål, har antageligt i et vist omfang skadet integrationen, men har nok ikke været nogen katastrofe. Den frivillige ekstraundervisning i modersmål som blev givet, havde jo nemlig også den effekt at adskille de brogede børn fra de blege. Men det ved jeg ikke noget om. Hvis der findes undersøgelser, må man jo se hvad de siger.

I det nye regeringsgrundlag er der formuleret et ønske om at opprioritere modersmålsundervisningen, dog uden at det skal forstås

som en statsgaranti, der skal gælde for alle børn. Er det en tilstrækkelig ambitiøs målsætning?

Nej, slet ikke ambitiøs nok. Jeg kunne tænke mig at man igangsatte en forsøgsundervisning efter de retningslinjer jeg har skitseret ovenfor, og så — tror jeg på — ville man se at det virker og giver bedre indlæring hos eleverne, større respekt for dem og større integration af dem.

Uden kvalificerede undervisere risikerer modersmålsundervisning at ende som et symbolpolitisk tiltag snarere end et reelt fag. Hvor skal de uddannes?

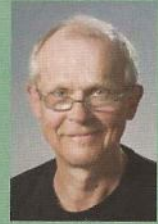
Undervisere på den type modersmålsundervisning som jeg foreslår, bør være seminarieuddannede lærere i alle fag og selv have det pågældende sprog som modersmål. Jeg er klar over at dette er urealistisk, men et forsøgsprojekt kan man vel nok finde lærere nok til. Jeg er klar over at situationen i Danmark er en anden end i Californien og andre steder i USA, hvor halvdelen af eleverne typisk taler spansk og den anden halv-

del engelsk. Hvis man har 10 forskellige modermål repræsenteret i en klasse, kan man selvfølgelig ikke lave undervisning i alle fag på alle modersmålene. Så jeg foreslår altså at man samler forsøgsklasser med halvdelen af eleverne med dansk som modersmål og halvdelen med arabisk, tyrkisk, somali eller noget fjerde som modersmål. Efter dette forsøg kan man så overveje hvad der skal dernæst skal ske på landsplan med hensyn til uddannelse af kvalificerede lærere og samling af klasser.

Sprog har både en identitetsskabende og en informativ funktion — vil en anerkendelse af elevernes (hjerte)sprog lette deres læring?

Ja, det er hele pointen: Hvis det fremmede modersmål anerkendes som lige så gyldigt og brugbart som dansk, kan man håbe på en succes der forudsætter en engageret og solidarisk deltagelse af eleverne og især deres forældre, og denne anerkendelse sker bedst ved undervisning i alle fag på de fremmede modersmål, ikke ved frivillig ekstraundervisning efter skoletid.

OLE TOGEBY

Ole Togeby er professor i dansk sprog ved Aarhus Universitet, tidligere medredaktør af det populærvidenskabelige tidsskrift *Mål & Mæle*, og har bl. andre skrevet bøgerne: *Kvinder siger selvfølgelig mest - sagde manden*. Om sprog hos kvinder og mænd, arbejdere og mellemklasser, 1985 København, Sprogbog. Grundbog i sprogundervisning, 1986 København, (sammen med Henning V. Jensen) *Brug sproget!* Om skriftlig fremstilling. *Teori - Analyser - Praksis*, 1994, *Fungerer denne Sætning?* *Funktionel dansk sproglære*, 2003.

Se mere på oletogeby.dk.

TEMA: R I REGERING 8 UDDANNELSE

DET HÅNSKY UNIVERSITET

AF PERNILLE BOYE KOCH

